

MAGYAR ISKOLÁK NÉMETORSZÁGBAN 2008.

A „Németországi Magyar mint Származási Nyelv Kerettanterv“

ILLÉS-MOLNÁR MÁRTA

2008 januárjában a Németországi Magyar Szervezetek Szövetsége (Bund Ungarischer Organisationen in Deutschland, BUOD) és a Magyar Köztársaság Stuttgarti Kulturális Intézete (Kulturinstitut der Republik Ungarn Stuttgart, UKI) közösen meghirdette a **Magyar Iskolák Németországban** programot. A program célja, hogy összefogjuk és szervezzük a Németországban folyó „magyar mint származási nyelv” oktatást. A program első és legfontosabb feladata – a magyar nyelvű oktatással foglalkozó pedagógiai csoportok számbavételén és egybefogásán túl – a német oktatási rendszerbe bevezetendő kerettanterv elkészítése. A készülő kerettanterv az általános képzés minden szintjét magába foglalja – a kisgyermekkorú neveléstől a középiskolai oktatásig, a záróvizsgákon át egészen az érettségig. A kerettantervben meghatározott oktatási modellel kívánjuk a magyart, mint az Európai Unió hivatalos nyelvét elismertetni a német pedagógiában, mint a második nyelvként funkcionáló származási nyelvet.

A magyart, mint anyanyelvet több szempontból sem használhatjuk az oktatásban német nyelvterületen, Németországban. Az első és legfontosabb szempont a magyarság politikai státuszából fakad. A magyarság Németországban nem kisebbség. A második lényeges szempont, hogy a magyar tanulók első nyelve az iskolában szinte mindenkor a német, de sohasem a magyar. (Beszélhetünk kivételes egyes esetekről. Az Európai Unió iskoláiban van lehetősége a magyar gyermekeknek magyart, mint első nyelvet tanulni, azonban ez csak bizonyos megszorításokkal lehetséges, a „magyar nyelv és irodalom” tanítására, tanulására korlátozódik.) Ezen kívül figyelembe kell vennünk a magyar származású kétnyelvű gyermekek típusait. A típusok alapján kategóriákat állíthatunk fel. Vannak gyermekek, akiknek mindkét szülője magyar, s otthon magyarul beszélnek; vannak gyermekek, akiknek mindkét szülője magyar, ám otthon a magyar és a német nyelvet vegyesen használják; más gyermekek vegyes házasságban születtek, s a magyar és a német nyelvet egy-egy szülőhöz kötik. Megint mások csak az édesanyjukkal beszélnek magyarul, míg néhányan az édesapjukkal és a nagyszüleikkel is stb. Az előbbi példákat hosszan sorolhatnánk, ám a bekezdésben felsoroltak egyértelműen mutatják, hogy a magyarról, mint anyanyelvről sok esetben nem beszélhetünk. Amennyiben a gyermekeknek kisgyermekkorukban a magyar nyelv a domináns nyelvük, amint bekerülnek az általános iskolába, az első nyelv helyét azonnal átveszi a német. Az Európai Unió, valamint a német oktatásügy is megkülönböztet első, második, harmadik stb. nyelveket. Azzal tehát, ha kerettantervünkkel a „magyar mint származási nyelvnek” ki tudnánk vívni a második helyet, nyelvünket igen előkelő pozícióba helyezhetnénk. Magyar származású gyermekeink pedig élhetnének a születésük, így lehetőségeik adta könnyebbséggel, mindemellett a kiegyensúlyozott kétnyelvűség szerencsés hatásaként még inkább fejlődő kognitív képességekkel.

A „Magyar Iskolák Németországban” program első találkozója 2008. március 8-án került sor a Stuttgarti Kulturális Intézetben. A találkozón 9 városból (Augsburg, Darmstadt, Erding, Frankfurt, Hannover, Ingolstadt, Karlsruhe, Stuttgart, Ulm) 11 oktatási csoport képviseltette magát. Az érdeklődőkkel együtt összesen 38 személy vett részt. Illés-Molnár Márta, a BUOD oktatási megbízottja bemutatta a származási nyelv-oktatás Németországban létező modelljeit, felvázolta a magyar oktatás kapcsolatrendszerének lehetséges hálózatát, hangsúlyozta a tantervírás

szükségességét. Az összejövetel célja mindenekelőtt az volt, hogy lehetőség szerint minél több magyar pedagógus megismerkedjen egymással. Rövid tapasztalatcsere után megvitatták az „akkreditált magyar oktatás” helyzetét, valamint kialakították a Magyar Oktatási Munkacsoportot, amely a Németországi Magyar Szervezetek Szövetsége „égisze” alatt összefogja a magyar pedagógiai szervezeteket a bölcsődétől az iskoláig. A BUOD felkérte Rab Irént, a göttingei Georg August egyetem magyar nyelvi lektorát az Oktatási Munkacsoport szakmai vezetőjének.

Ahhoz, hogy a gyermekek valódi „kétnyelvűként” nőhessenek fel a német nyelvi környezetben, - oktatási rendszerben, s a magyart mint második nyelvet használhassák, tudatosan oda kell figyelni az iskoláskor előtt fejlesztésre is. Ezért (is) alakulnak a különböző bölcsődei, óvodai csoportok. Mivel a „magyar iskola” ezekre a csoportokra, az itt folyó munkára (is) épít, mely során a gyermekek nyelvi készsége megközelítőleg azonosá válhat az iskolakezdésre, az Oktatási Munkacsoport egyik feladatát képezi a bölcsődei, óvodai koncepció kialakítása is.

A találkozó egyik meghívott magyarországi vendége, Gállné Gróh Ilona zenepedagógus volt, a „Ringató foglalkozások” alkotója. A Ringató foglalkozások célja, hogy a kismamák megtanuljanak egy könnyen énekelhető, de a kodályi elvekhez hű, zeneileg értékes dalanyagot. Ismerkedjenek meg magyar mondókákkal, mozgásos, ölbeli játékokkal. A tanítás nem a kicsinyeknek szól, hanem a felnőtteknek. A gyerekek tehát semmiféle feladatot nem kapnak a foglalkozásokon. Nem kell, nem kötelező csinálniuk semmit, nem kell „teljesíteniük”. Ha akarnak, játszanak az édesanyjukkal, ha akarnak vagy tudnak, akkor pedig néha odafigyelnek. *„A gyermeket akkor tudjuk fejleszteni, ha mi is fejlődünk. Amilyen gyermeket nevelünk mi, olyan felnőtt lesz. Ha gyermekként a magyar nyelvet megtanulja, ő is meg fogja tanítani a gyerekeivel”* – tette hozzá Száva Ilona, a magyarországi „Fordulópont” című folyóirat főszerkesztője. A találkozó másik vendége, Szávai Ilona bemutatta a folyóiratot, a Pont Kiadó „Gyermekekről-Gyermekekért” programját. Végezetül felajánlott egy egész folyóiratszámot a németországi munka ismertetéséhez. A különböző német városok, csoportok tapasztalatait, szakmai és didaktikai anyagokat is nagyon szívesen megjelentet a kiadványban.

A program második találkozásját 2008. július 22-én tartottuk. Ekkor letisztáztuk, meghatároztuk annak „intézményes háttérét”. A „Magyar Iskolák Németországban” programban dolgozó intézmények és szakemberek hivatalos összefoglaló neve **Németországi Magyar Iskolák Munkacsoport** (Arbeitsgruppe der Ungarischen Schulen in Deutschland). A Németországi Magyar Iskolák Munkacsoport tagjai: a BUOD (mindenkori képviselője), az UKI (mindenkori képviselője), a programban résztvevő magyar iskolák egyes képviselői, a Szakmai Munkacsoport (mindenkori vezetője).

Dr. Nádor Orsolya, a Balassi Intézet Magyar Nyelvi Tagozatának vezetője ismertette a „magyar mint származási nyelv” tantárgy elismertetésének hivatalos folyamatát, a kerettanterv elkészítésének módját, az előre láthatóan szükséges lépéseket, valamint minőségbiztosítás lehetséges követelményit.

Dr. Klement Kornél, a Németországi Magyar Szervezetek Szövetségének elnöke bemutatta a hivatalos képviselet lehetőségét Németországban. A BUOD az a jogi személy, amely hivatalos úton képviseli az akkreditációs folyamatot, a későbbiekben a „magyar mint származási nyelv oktatás” hivatalos ügyintézője lehet.

A találkozó harmadik meghívott vendége Dr. Szili Katalin, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Nyelvi Lektorátusának vezetője vázolta a származási nyelv elsajátításának helyét az idegen nyelv és az anyanyelv tanulásának folyamatában.

Az elhangzott előadásokat követően az egyes oktatási csoportok pedagógusai bemutattak egy-egy epizódot a tanítási folyamatból. A találkozót Rab Irén, a Szakmai Munkacsoport vezetője zárta. Megjelölte a Szakmai Munkacsoport első feladatát, a tantervírást. A Szakmai Munkacsoport jelenleg tehát nem más, mint a Tantervíró Munkacsoport, amely alcsoportokra (modulokra) oszlik: óvodai, általános iskolai (1-4., osztály), közép-

iskolai (5-10. osztály), érettségi szakasz (11-12. osztály). Megnevezte a modulfelelősöket, majd ismertette a „magyar mint származási nyelv tanterv” lehetséges szerkezetét.

A tantervírók 2008. szeptember 20-21-ei találkozóját a tantervíráshoz nélkülözhetetlen, még nem tisztázott fogalmak, szakmai nézőpontok, pedagógiai, nyelvészeti, nemkülönben (nyelv)politikai állásponatok számbavételére, ezek tisztázására, valamint a munkához szükséges „közös nézőpont” kialakításáért hívtuk össze. Hat tantervíró (Brandt Rita, Eberling Tímea, Ifland Andrea, Illés-Molnár Márta, Miklósi-Gagyi Andrea és Szántó Zita) találkozott a Magyar Köztársaság Stuttgarti Kulturális Intézetében, hogy lefektesse a még hiányzó alapokat és

elkezdje a tantervírás tényleges munkáját. A találkozón megállapítottuk, hogy ez a munka különleges, mondhatni egyedülálló. Az alapok lefektetését közösen kell végeznünk. A felmerülő kérdéseket, megoldandó feladatokat maguk a tantervírók válaszolják meg, illetve keresnek a megoldáshoz külső szakember általi segítséget. A tantervírásban részvevő szakembereknek együtt kell írniuk a tantervet. Ez azt takarja, hogy a tanterv egységességét, folyamatosságát kell szem előtt tartanunk. Az egyes pedagógusok a maguk területét mintegy súlypontként veszik magukra a tantervírás folyamatában, a tanterv egyes részeit azonban közösen értékeljük. Ily' módon tudunk elkészíteni egy összefüggő egészet. Ahhoz, hogy a tanterv egyes részei megfelelően legyenek összekapcsolva, egymásból következzenek (vö. évfolyamok, átfedések, kapcsolatok az egyes tantárgyi egységek között stb.), a közös munkát minden tantervírónak egyben kell látnia.

2008 szeptemberében megvitattuk a tantervírás munkájának összehangolását és együttes voltát, megállapítottuk a tanterv felvázolt szerkezeti felépítésének szükséges módosítását, újrafogalmazását. Súlypontként a tantervtípusok áttekintése, valamint a kétnyelvűség meghatározása szerepelt, mely utóbbi terminus technikus minden „másodiknyelv-tanterv” kiinduló pontja. A szeptemberi találkozón kikerestük a novemberi találkozó lehetséges időpontjait, és kijelentettük, a novemberi találkozón véglegesen lezárjuk a Tantervíró Munkacsoportot, hogy az érdemi munkát valóban elkezdhessük.

A tantervírók 2008. november 22-ai találkozóját Dr. Klement Kornél, a Németországi Szervezetek Szövetségének elnöke vezette. A jelenlévő pedagógusok [Brandt Rita (általános iskolai tanító, magyar mint idegen nyelv tanár, hungarológus, Ulm), Eberling Tímea (általános iskolai tanító és középiskolai tanár, Villingendorf), Galai Mária (középiskolai és gimnáziumi tanár, Pfungstadt), Halag Gabriella (középiskolai tanár, Rüsselheim), Hollstein Barbara (középiskolai és gimnáziumi ta-

nár, Frankfurt), Ifland Andrea (általános iskolai tanító, magyar mint idegen nyelv tanár, hungarológus, Erding), Illés-Molnár Márta (középiskolai és gimnáziumi tanár, Karlsruhe), Kern Nikoletta (óvópedagógus, általános iskolai tanító, Ulm), Miklósi-Gagyi Andrea (óvópedagógus, Groß-Zimmern), Sürek Livia (középiskolai tanár, Wiesbaden), Szántó Zita (általános iskolai tanító, Groß-Zimmern), Vadászné Hományi Mária Erzsébet (óvópedagógus, általános iskolai tanító, Erding)] szándéknyilatkozatban igazolták, hogy mint a Magyar Iskolák Németországban program keretében működő Tantervíró Munkacsoport tagjai a Németországi Magyar mint Származási Nyelv Kerettanterv elkészítésében részt vesznek.

2008. november 16-án Rab Irén, a tantervíró munkacsoport (korábban szakmai munkacsoport) 2008. március 8-án felkért vezetője egyetemi és egyéb elfoglaltságai miatt lemondott posztjáról. A tantervíró munkacsoport szükségesnek látja a későbbiekben egy „szakmai lektor” felkérését, aki az elkészült munkát, annak részleteit véleményezi, esetleges változtatására javaslatokat tesz. A munkacsoport a nevezett „szakmai lektor” felkérését akkor tartja indokoltnak, amikor a munka már összefüggő egységként (részként vagy egészként) bemutatható. A csoport a már részben kidolgozott tanterv, a kirajzolódott, megválaszolandó kérdések alapján keresi fel a megfelelő lektort, lektorokat. A csoport szükségesnek találja, hogy a német oktatási oldalról is kapjon szakvéleményt. A tantervíró munkacsoport a Magyar Köztársaság Stuttgarter Kulturális Intézete közreműködésével fog - lehetőség szerint már a 2009. év első felében – szakmai lektort, lektorokat keresni. A tantervíró munkacsoport egybehangzóan megválasztotta Illés-Molnár Mártát a tantervírás-projekt szakmai koordinátorának. Illés-Molnár Márta szándéknyilatkozatában vállalja, hogy a tanterv elkészítését koordinálja, a benyújtott, elkészült munkákat egybeszerkeszti, a tantervírók szellemi termékét óvja, s a tantervírók által közösen elkészített tantervet a felkért ellenőrző szakembernek (szakmai lektornak) hivatalos formában eljuttatja.

A munkacsoport módosítja a tanterv 2008. június 22-én lefektetett szerkezeti felépítését; a tantervírók a tanterv elkészítésével párhuzamosan tanmeneteket és segédanyagokat is készítenek, melyeket a kerettanterv mellékletének javasolnak.

2008. november 23-án, a találkozó második napján a csoport elkezdte a műveltségterületek, az azokhoz kapcsolódó témakörök és résztémák meghatározását. Alapul a szeptemberi találkozón lefektetett felépítést vette, melyet a munka elkövetkező stádiumaiban ismét módosíthat.

A munkacsoport megvitatta, mi alapján választjuk ki a műveltségi területeket. A tanulási folyamatban kiemelt területek az ún. speciális területek. A „magyar mint származási nyelv” tanításának didaktikájához és módszertanához ugyanúgy össze kell gyűjtenünk a speciális területeket, mint a helyi sajátosságokat a minőségbiztosításnak az infrastruktúrával foglalkozó pontján, avagy a pedagógusok megfelelő képesítésének meghatározásakor.

A tantervíró-munkához szükséges tankönyvekért a munkacsoport az egyes tankönyvkiadóknál (pl. MOZAIK) pályázik.

A tantervíró-találkozók elkövetkező időpontjai a Magyar Köztársaság Stuttgarter Kulturális Intézetében: 2009. február 7-8. és 2009. március 28-29.

Kelt: Karlsruhe, 2008. december 2.